Donderdag 17 februari 1916 – ochtendeditie

Londen, 16 februari. Officieel bericht uit het hoofdkwartier in Frankrijk:

Wederkerige artilleriebeschieting en hevige granaatgevechten in het laatste etmaal, tussen Ieper, het kanaal van Komen en de spoorweg Ieper-Komen. De strijd duurt voort.

Voor het overige is de dag aan het hele Britse front rustig geweest.

De inneming van 600 meter van onze eerste loopgraaflinie, waarvan gisteren sprake was, werd voorafgegaan door een zware beschieting en de ontploffing van 5 mijnen, die de loopgraven onhoudbaar maakten.

De aanvallen breidden zich uit over een front van 4000 meter. Op alle andere punten zijn ze afgeslagen.

De vijand heeft aanzienlijke verliezen geleden.

De veroverde loopgraaf is dit jaar herhaaldelijk van de ene hand in de andere overgegaan. Vandaar dat ze de internationale loopgraaf werd genoemd.

België en de vredesonderhandelingen.

Havre, 16 februari. Te Havre is een overeenkomst getekend tussen de vertegenwoordigers van Rusland, Engeland, Frankrijk en België, waarbij aan België het recht wordt verzekerd van deelneming aan de vredesonderhandelingen, waarbij het dezelfde rechten zal hebben als de grote mogendheden.

Havre, 16 februari. Maandag hebben de bij de koning der Belgen geaccrediteerde gezanten van Frankrijk, Engeland en Rusland zich

vervoegd bij de Belgische minister van buitenlandse zaken, tot wie prins Kindasjef, mede namens zijn ambtgenoten, de volgende verklaring heeft gericht: De geallieerde mogendheden, ondertekenaars van de verdragen, die de onafhankelijkheid en onzijdigheid van België waarborgen, hebben besloten thans door een plechtige daad de verbintenissen te hernieuwen, welke zij jegens uw land hebben aangegaan. Bijgevolg hebben wij, gezanten van Frankrijk, Engeland en Rusland, daartoe door onze regeringen gemachtigd, de eer de volgende verklaring af te leggen: De geallieerde en waarborgende mogendheden verklaren, dat als het ogenblik is gekomen, aan de Belgische regering zal worden verzocht aan de vredesonderhandelingen deel te nemen en dat de geallieerde mogendheden de vijandelijkheden niet zullen staken, tenzij België in zijn politieke en economische zelfstandigheid is hersteld en ruimschoots schadeloos gesteld voor de ondervonden schade. Zij zullen België steunen bij zijn commercieel en financieel herstel.

Nadat baron Beyens de gezanten uit naam van de regering en de koning dank had gezegd, deelden de gezant van Italië en de vertegenwoordiger van Japan baron Beyens mede, dat hun regeringen, die niet behoren tot de garanten van de onafhankelijkheid en de onzijdigheid van België, geen enkele bedenking hadden tegen de verklaring der geallieerden.

Een Belgisch vliegtuigeskader heeft, naar een officieel Belgisch bericht meldt, maandagavond met goed gevolg 16 bommen op het Duitse vliegkamp te Handzame geworpen.

Memoranda (KVdW).

6 februari.

Ik heb een tentoonstelling van decoratieve kunst bezocht, en die heeft mij in de eerste plaats bewezen een kentering in de tegenwoordige opvatting van sport. Van vrouwelijke sport althans.

Ziehier op welke wijze.

Deze tentoonstelling bestaat, zo niet in hoofdzaak (ik wil hier de hoeveelheid geen voorrang op de hoedanigheid geven), dan toch voor een goed deel uit wat men vroeger "nuttige handwerken" placht te noemen, en dat nu blijkbaar decoratieve kunst is geworden, misschien wel omdat men, en terecht, niet inziet wat er nuttigs aan zijn kan. Of het kunst is, zal ik niet in twijfel trekken, omdat bij vele lieden kunst nog altijd rijmt met inspanning, en anderdeels heel veel van hetgeen ook door echte kunstenaars voor kunst, en stellig onder de beste gehouden wordt, weleens kon blijken niet dan inspanning te zijn. Dat de vele Brusselse jonge meisjes, die ingezonden hebben, bij batikken en broderen, kant maken en boekbinden, en zelfs glasschilderen, en boeken illustreren, niet alleen heel wat inspanning bewijzen, maar tevens, in meer dan één geval een onbetwistbare zin voor kleur of lijn: het zou ondankbaar zijn, het te betwisten, - de artistieke betekenis voor het ogenblik ter zijde gelaten. Wat ik trouwens eerst aantonen wou: verplaatsing van het begrip sport.

Het is een feit: trof men voor de oorlog wel dames, oude of jonge, aan, die zich op verbruikerskunst toelegden, dan ging deze gewoonlijk een andere weg uit dan het hanteren der naald. Men tenniste, men schaatste (ik bedoel in bepaalde lokalen en op kunstijs), men bedreef allerlei lichaamsoefening, en van die lichaamsoefening was het idee sport, in de zin van modieus tijdverdrijf, onafscheidbaar. Met het gevolg natuurlijk, dat alle "zittende" bezigheid eenvoudig ondenkbaar, en dientengevolge elk naaldwerk uit den boze geworden was. Lapjes en vodjes, men bezat ze wel, maar dacht er niet aan, ze zelf te maken. Niet alleen verloor

de techniek van zulke handwerken ieders belangstelling: ik ben niet heel zeker dat men om het handwerk zelf niet minder en minder ging geven, iets waar de vereenvoudigde Engelse klederdracht, die overtollige garnering uitsluit, zeker toe bijdroeg. Ik vergis mij dan ook zeker niet heel erg, als ik meen dat de meesterstukken der naaldkunst vooral bij een reeds ouder geslacht, en zeer zeker niet bij de “dernier bateau”-bakvisjes, haar vurigste bewonderaarsters, en eventueel beoefenaarsters vonden.

En nu blijkt de oorlog ook dat al veranderd te hebben. Men tennist niet meer, tenzij in private gelegenheid; de lokalen waar geschaatst werd zijn tot andere doeleinden ingericht geworden. En dan: de mannelijke partners doen hun plicht (ik hoop het althans) op het slagveld. - Met het gevolg, dat de weefstoel van Penelope een goed deel van zijn hoge symbolisch morele waarde verliest, waar die Penelope blijkt te zijn niets dan de gehoorzame volgelinge van de wet, die aan de vrouw dergelijke bezigheden, bij gebrek aan betere, en in bijzondere omstandigheden, als natuurlijk en normaal, oplegt.

Als hun grootmoeders dus, die van lichaamsbeweging als van iets onwelvoeglijks gespeend bleven, buigen onze dochters hun zwanenhals over kantkussen en handwerkje; hun vroomste zorg gaat naar het sorteren van kleurige zijde of het aandachtig volgen van een sierlijke tekening. Zij denken niet meer aan heftig spel in openlucht, niet meer aan de zalige vermoeienissen in de skating: zij zitten aan de haard, in de stemmige stilte der huiskamer; tenzij ze gejaagd de winkels aflopen tot navorsen van onvindbaar geworden benodigdheden. Zij twisten niet meer over de handigheid van deze of gene raketzwaaiende pols: zij verdiepen zich in dit wàt inspannender probleem, hoe bij het batikken deze of gene toon verkregen wordt. De Engelse sporttermen zijn vervangen door de lieve benamingen waar de kantknopen mee aangeduid worden, en die van een zacht verouderd, als subtiel geurend Frans zijn. Heel hun

leven, en dat van het gezin, en dat van gans het huis wordt er bij gewijzigd. En het zou in nog verdere mate een gezegende oude tijd oproepen, tijd die wij trouwens niet kennen dan door onze omtoverende verbeelding die poëzie allicht van sufheid maakt, - het zou ons zowaar naar ik weet niet welke jaren dertig terugvoeren, was daar niet dit zeer praktisch moderne: op bedoelde tentoonstelling liggen die kussens en andere lapjes, of althans een goed deel daarvan, getekend met de prijs die zij moeten kosten ...

Schenken zij ons, bij vergelijking, het weemoedig genot, dat wij smaken bij terugvinden in oude laden van die tere, verkleurde, tot stof vergaande werkjes waar wij het vroeger leven van kinderlijk vertederde schoonheid in beminnen gaan? - Met al mijn waardering voor het herleven van deze fijne en nobele bezigheid, waar de ruwheid van Engelse sport bij week, moet ik bekennen dat het mij een andere emotie heeft gegeven dan de primaire aandoening van het zintuig alleen, het onmiddellijk reageren op een scherpe of fijne kleurvlek, op het aantrekkelijke of irriterende van een arabesk, op het fraaie of wanstaltige van een stilerende poging. In deze zin is het werk van deze jonge dames werkelijk modern: het schenkt “de la joie”, in de betekenis die de neo-impressionisten aan het woord, als hoofdeis voor het soort kunst dat zij huldigen, geven; modern ook in de decoratieve uitwerking, die juist hetzelfde, niet min, niet meer, bedoelt. En dat is een eerste reden, waarom het mij al bijzonder antipathiek is, waar het mij schreeuwend aan de ijlte van de moderne kunst, de decoratieve incluis, herinnert. Waarbij komt, dat het zo weinig persoonlijk is. Ik moet geen innigheid vragen waar zij onmogelijkheid geworden is. Maar geef mij dan toch persoonlijke durf, geef mij waaghalzerij, gij die groot zijt gebracht in de uitsluitende verering ervan ...

Deze tentoonstelling, en op deze tentoonstelling de onnuttige, maar ook onaandoenlijke handwerken vooral, hebben mij met brutaliteit

gewezen op het zinloze, het wanhopig ijle van de kunst van onmiddellijk voor de oorlog, en de onontkomelijke noodzakelijkheid, daar voor goed aan te ontsnappen, eenmaal het evenwicht hersteld . Decoratieve kunst, synoniem van anonieme kunst, vermits zij bedoelt te versieren op een wijze, die voor de algemene gevoeligheid past: deze argeloze meisjeswerken vol eerlijke bedoelingen bewijzen, ofwel de grondloze ledigheid van de algemene smaak, ofwel de onmogelijkheid een decoratieve stijl voor deze tijd, of liever voor de tijd van gisteren te scheppen. Al de echte decoratiekunstenaars van de laatste vijftig jaar, ik bedoel diegenen die er de aanleg voor bezaten, zijn het niet kunnen worden, omdat zij al te persoonlijk van gevoel waren. De broderende meisjes, zij, die hun modellen gaan kiezen onder hetgeen het meest gesmaakt wordt en dat dus kan gelden als publieke smaak, bewijzen ons de dienst, onze moderne lelijkheid wat inniger te leren waarderen. De uiterlijkheid van onze Belgische architectuur, - alles geofferd aan de gevel, en binnenin niets dan het onontbeerlijke vulsel -: wij vinden ze in hun werk terug; hen komt de lof toe mee te werken aan een binnenhuisharmonie die niet eens bestond; en dat is al iets. Maar hun onnozelheid bewijst ons tevens op welke vunze pralerij, op welk gebrek aan alle innerlijkheid die onderlinge harmonie berust; en dat is om bij te huilen ...

Zal de oorlog het veranderen? Zal het in weelde zwelgend, naar buiten uit levend volk dat wij voor de oorlog waren, bij verarming en zorg wat meer naar eigen innerlijkheid gaan leven, en naar die innerlijkheid de zaken van zijn omgeving schikken? Zo ja - en wie zou het niet hopen? - hoe jammer toch dat er een oorlog toe nodig was! ...

Wat de mogelijkheid betreft van een nieuwe decoratieve kunst, een nieuwe decoratieve stijl die en innig en algemeen zouden zijn: daar zullen wij maar liever voor het ogenblik nog niet van spreken, al

walgen wij sedert de oorlog meer en meer van wat gisteren gold als goed ... en helaas inderdaad voor het publiek voldoende was.

8 februari.

De Nieuwe Rotterdamsche Courant drukt over uit de “Times”: “Wij staan niet voor een kwestie van ponden of tonnen Duitse invoer, maar voor de superieure inwendige organisatie van de Duitse staat, berustend op de volledige tucht van het volk, dat bereid is alles op te offeren voor de staat ... Deze superieure inwendige organisatie van Duitsland moeten wij door een betere organisatie bij ons in Engeland bestrijden”.

- Men heeft beweerd dat deze oorlog is aangegaan zonder doel, zonder leidend en verklarend idee. En dat achtte ik ter ere van het zedelijk bewustzijn van het mensdom nog zo ongelukkig niet; gevolg alleen van een niet te weren noodzakelijkheid, die op haar beurt het blinde gevolg was van economische toestanden, vonden dezen die hem ontketenden een excuus in zulke onontkomelijkheid, terwijl de oorlogverwekkende economische toestanden er hun veroordeling in vonden, en dan ook waarschijnlijk hun dood in tegemoet gingen.

Maar nu komt de “Times” verkondigen: het gaat niet om een paar ponden of tonnen; het gaat alleen om organisatie, zoals die door de Duitsers begrepen wordt; in welke zin wij haar de loef af te steken hebben.

En hiermee legt de “Times” de oorlog niet alleen een idee ten grondslag, maar, wat er ook gebeure, welke ook de uitslag der geweldige worsteling zij: hij verzekert er Duitsland de overwinning door, een overwinning die des te minder zal kunnen betwist, dat zij aan de samenleving een nieuwe vorm, een nieuwe zin, een nieuwe ethiek, gevestigd op hetgeen in Duitsland tengevolge van de oorlog

algemeen geldend is geworden, al kon er na de oorlog in Duitsland eveneens wel eens aangetoond, dat zij, zeg ik, aan de wereld tot grondslag van alle bestaan de Duitse opvattingen zal hebben opgelegd.

Ik zal hier de waarde van die beginselen niet nagaan; ik zal er bewondering noch afkeuring voor uitspreken. Zij dienen voorlopig de Duitse staat: deze oorlog bewijst het. Is dit een reden om te geloven, eerst dat ze voor Duitsland zelf onveranderlijk dienen gehandhaafd? Het kan worden betwijfeld. En te beter kan dan ook betwijfeld, dat zij bij andere volkeren even nuttig zouden zijn. En als wij zien hoe Engeland tegenstribbelt, zelfs bij die eerste evidente noodzakelijkheid: de algemene dienstplicht, dan kan men zich waarlijk afvragen of het zich neer zou leggen bij Duitse tucht, en, die tucht zelfs als het ideaal bewonderd, de volksaard ertegen bestand zou wezen. Er is al zoveel artificieels in het leven der oorlogvoerende volkeren gekomen: gaat men zich nu inbeelden dat blinde navolging van hetgeen blijkbaar regelrecht tegen eigen levensbeschikkingen ingaat, voldoende is om meester te worden over het volk dat men navolgt? Maar, gesteld dat Engeland het binnen een zekere tijd op Duitsland wint: zal Duitsland dan misschien heil moeten gaan zoeken in de Engelse zelfstandigheid van het individu?

Te meer dat voor Engeland prijsgeven van eigen sociale inzichten en tradities met zich de onherroepelijke vernietiging meebrengen kon, op politiek gebied van alle liberalisme, op moreel gebied van het individualisme, die beide misschien het kostbaarste zijn van wat Engeland aan Europa tot voorbeeld gegeven heeft, en die zo kostbaar waren, juist omdat zij voor andere volkeren vrijheid, en dus ook mogelijkheid tot persoonlijke verwerking betekenden.

Die zucht tot hervormen in een zin die tegen overlevering ingaat schijnt in Engeland wel algemeen te willen worden. Nu weer inzake

onderwijs. Wie bewonderde het niet, de streng klassieke opleiding gepaard met harmonische lichaamsontwikkeling, bij een cultuur van de wil die haar eerste principe vond in onafhankelijkheid en de eraan verbonden verantwoordelijkheid? Ik zal wel de enige niet geweest zijn, die het voorbeeld van een Gladstone, welke 's ochtends bomen velde, 's middags zijn geest wijdde aan de staat, om 's avonds verpozing te vinden in het commentariëren van Homeros, als een onbereikbaar schone, een in onze moderne tijden zuiver Helleens aandoende verschijning voelde. Maar ook dat schijnt in het Engeland van heden niet meer te deugen. Of staan wij weer voor die zelfverguizing die tot zelfverheffing nodig schijnt? Een middel dat mij in elk geval minder zuiver voorkomt dan het opsporen en exalteren van eigen krachten en vermogens, zonder overschatting, met het juiste besef van dracht en opbrengstmogelijkheid, en met de zekerheid dat men werkt met vertrouwd materiaal, dat niet verraadt zoals gebeuren kan met het werktuig dat men ontlenen gaat en dat niet steeds past in uw hand.

Is dit laatste te organiseren wat de “Times” bedoelt? Men kan het moeilijk geloven waar opgegeven wordt van “de volledige tucht van het (Duitse) volk, dat bereid is alles op te offeren voor de staat”. Het Engelse volk is voor zulke volledige en onvoorwaardelijke overgave misschien niet te vinden, en het is te begrijpen dat de “Times” het betreurt. Het kan echter eigenschappen bezitten, natuurlijke en traditionele, die, minder waard misschien, toch even renderend zouden zijn, mits voldoende geoefend. Het zijn, meen ik, de wapenen waar een volk het best op rekenen kan: het is althans de redelijkste opvatting. Waarbij komt, dat men toch geen onmiddellijk resultaat moet verwachten van hetgeen nog geheel moet worden ingericht, en dat op geheel vreemde leest ...

Uit Luikerland.

De Vlamingen.

Luik, 7 februari.

Bij dit opstel kan als zeer nuttige toelichting dienen: 1°. “De taalgrens in België” door H. Meert, zie “Neerlandia”, Vlaanderen-nummer, juni en juli 1904, blz. 66; 2°. Paul Fredericq, “Vlaamsch België sedert 1830”, eerste deel, blz. 27, met kaart van België, waarop de taalgrens is aangeduid, van Teuven aan, tegen Duitsland, tot over Duinkerken in Frankrijk; 3°. “La frontière linguistique en Belgique et dans le nord de la France”, door Godfried Kurth. Dezelfde kaart als in het werk van Fredericq, doch duidelijker afgedrukt, vindt men ook in het bovenvermelde nummer van Neerlandia. Op de taalgrens, tussen de provincies Limburg en Luik, drukt ze echter verscheidene namen van gemeenten enkel in het Frans, hoewel deze nochtans ter plaatse zelf een aloude Vlaamse naam hebben. Zo is Otrange – Wouteringen; Corthy – Kortijs; Houtain-l’Evêque – Walshoutem; Wamont – Waasmont. In zijn bedoeld opstel schrijft de heer Meert “Lanaye”, de Franse naam van een Vlaamse gemeente in Limburg, tegen de Waalse grens. Ze heet Ternayen en bestaat uit Klein- en Groot-Ternayen. Uitgemaakt is het ook dat de naam van het Waalse, thans grotendeels vernietigde stadje Visé in het Vlaams Wezet moet zijn, zoals wij zelf bij de inwoners van de heel dichtbij gelegen gemeente Mouland hebben gehoord. In vroeger eeuwen schreef men zelfs Markt-Wezet, om de plaats te onderscheiden van Veld-Wezet, een dorp niet ver van daar, in Limburg.

Buiten het kanton Landen, 13 gemeenten, in de westelijke noordhoek van de provincie Luik, tussen Limburg en Brabant gelegen, en waar de voertaal in de school Nederlands is, heeft deze provincie nog, ten zuiden van Hollands Limburg, de gans Vlaamse dorpen Mouland, ’s Gravenvoeren, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pietersvoeren, Teuven, Remersdaal en Aubel. Een medaille van deze

laatste belangrijke gemeente draagt het volgende opschrift: “Boerenbond van Aubel”. Buiten de grens van de drie laatstgenoemde dorpen, begint in België het hier eng gebied van de Duitse taal, ook als voertaal op school.

Wanneer men het land van Wezet doorloopt, in vroeger eeuwen het land van Dalhem, leert men, met de geschiedenis in de hand, dat hier eenmaal Germanen, meer bepaald Vlamingen, woonden. Dalhem heeft onverbasterd zijn aloude naam behouden, en stelde in de 14e eeuw nog al zijn gemeentelijke stukken in het Vlaams op. Thans is het volk daar volkomen Waals. Andere plaatsnamen verbasterden. Zo was Argenteau vroeger Erckenteel. De adellijke naam Erckenteel bestaat nog in Limburg. Richel was Rijkele, zoals een gemeente in Limburg. Berneau was Beernawe, zoals de thans Waalse inwoners nog zeggen. Halembais, in de buurt van Haccourt, was Halenbeek. Hermal, Herstal zijn wel Germaans gebleven, al liggen ze in de naaste buurt van Luik, in volle Walenland. De naam van de stad Luik, Liége in het Frans, was oorspronkelijk enkel Germaans. Het Waalse stadje Borgworm was in de 14e eeuw nog Vlaams. Zijn naam zelf, Waremme in het Frans geschreven, moest niet Borgworm worden in het Vlaams van onze treinboeken en officiële stukken. Al de Vlamingen uit de buurt zeggen Warm, toch eigenlijk Warheim. Het gaat soms wisselvallig toe met vertalingen van plaatsnamen, hier te lande, zowel in het Nederlands als in het Frans. Het is nog maar kleinigheid dat de stad Tienen de oude naam Bornstraat heeft vertaald door rue de la Borne, en de stad Gent haar straat Ham, door rue du Jambon. Wie, van Wezel uit, te voet naar Maastricht gaat, komt door het grensdorp Mouland, toch wel een echt Vlaamse naam. Het baat niet! Hij ziet al dadelijk op de wegwijzerplaat dat deze naam de Franse is en Moelingen, die er onder staat, de Vlaamse. Het mooist van alles is nu dat de ganse Vlaamse bevolking daar nooit Moelingen zegt!

Een ommekeer van taal heeft soms een aardige oorzaak. De gemeente Corswarem, de enige Waalse, in het Limburgs kanton Sint-Truiden, is natuurlijk vroeger, zowel als het naburige Borgworm, Vlaams geweest. De meeste mensen zij er thans nog tweetalig. Weinigen zijn eentalige Walen of Vlamingen. Doch het gemeentebestuur, sedert onheuglijke tijden uitsluitend uit welgestelde boeren bestaande, heeft het Frans als voertaal voor het onderwijs voorgeschreven. Zo, natuurlijk, is Corswarem – nu niet Corsworm! – niet meer officieel Vlaams. Juist tegen haar grens ligt Roost, door de spoorweg Luik-Brussel gescheiden van de Limburgse Vlaamse gemeente Jeuk. Aan deze kant van het spoor spreekt men Vlaams, aan de overkant wonen nette mensen, die enkel Frans spreken. Roost is zeker voor de helft Vlaams, en haar wijk Craninck, dat men verwaalst door Crenwick, is gans Vlaams. Doch alweer is de voertaal Frans. Dit geval is echter niet enig.

In West-Vlaanderen liggen de Vlaamsnamige Waalse gemeenten Rekkem en Moeskroen. “Doch volgens de volkstelling op 31 december 1900, zo zegt de heer Meert, telde Rekkem op een bevolking van 3010 inwoners er 594 die uitsluitend Frans, 630 die uitsluitend Nederlands, 1572, die beide talen spreken; te Moeskroen spreken op 18.909 inwoners 7953 uitsluitend Frans, 2523 uitsluitend Nederlands, 7441 Frans en Nederlands. Zodat er geen de minste twijfel is of deze gemeenten zijn overwegend Vlaams.

Van Komen – in het Frans: Comines-Belgique; de plaats is door de grens in tweeën gesneden – en Houtem, ook twee West-Vlaamse gemeenten, zegt Kurth in zijn hier vermeld zeer belangrijk werk: “localités autrefois flamandes, aujourd’hui francisées … la population ne parle plus que le français”. In 1900 nu telde Houtem 1426 inwoners, 429 uitsluitend Frans, 237 uitsluitend Nederland, 658 Nederlands en Frans, Komen: 5357 inwoners, 1910 uitsluitend Frans, 1318 uitsluitend Nederlands, 2384 Nederlands en Frans. Men

raadplege nogmaals de bijdrage van H. Meert in Neerlandia, om daarover te worden toegelicht.

In de eerste jaren na 1830 begon België al spoedig te groeien en te bloeien, beter gezegd: groei en bloei, eigenlijk in 1815 door de vereniging met Holland aangevangen, voort te zetten. Kleine steden en dorpsbevolking ontwaakten onder de koesterende warmte van de vrijheidszon. Het scheen uit met omwentelingsstaatkunde, vreemde overheersing en oorlogen van vreemde volkeren op onze eeuwenlang zo vreselijk geteisterde bodem. De hoofdstad Brussel bleek spoedig de helderlichte toorts in het nieuw schemerdonker. Uit het noorden naderden de Vlamingen, uit het zuiden de Walen. Een menigte dorpelingen deden dezelfde trek naar al de andere steden van het land, waar de bevolking zienderogen sterk toenam. Brussel-Zuid en de zuidelijk gelegen buurtdorpen groeiden spoedig aan alle kanten uit tot de rijke en zeer bevolkte voorsteden die ze thans zijn, doch de eeuwenoude stillevende landelijke bevolking werd er overstroomd door wakkere handeldrijvende of aan nijverheid doende Walen. Deze namen al spoedig alle gezag in de gemeenten over, werden burgemeester, schepenen, gemeenteraadsleden. De voertaal werd het Frans. Bedoelde gemeenten, we noemen Elsene, Sint-Gillis, zijn heden overwegend Fransprekend. Dezelfde overrompeling door Walen, doch in mindere mate, gebeurde in Luikerland, in de vruchtbare kleistreek Haspengouw en in het land van Tongeren, zover het hele zuiden van onze hedendaagse provincie Limburg vruchtbare grond beschikbaar stelt tot teelt van alles wat door landverbouwing kan worden gewonnen. Waalse kleine boertjes gaven hun gedoentje in de heimat op en werden bij de Vlaamse Limburgers huurder van grote boerderijen door vervallen of ten ondergegaan eigen volk verlaten. De Limburgse landman was door de stormjaren van de op elkaar volgende of afwisselende overheersingen een onwetende slenteraar gebleven, die noch lezen

noch schrijven kon en bijgevolg niets wist van alles wat rondom hem vooruit ging en wat wetenschap betekende. Hij werd met tegenzin geduld door de verfranste grondeigenaars, hoofdzakelijk door de kasteelheren, die hem als ondergeschikt en slaafs beschouwden, en de voorrang gaven aan de in hun ogen veel hoger staande en veel beschaafder Waalse boeren, met wie ze zich oneindig gemakkelijker in het Frans konden uitdrukken.

Die Waalse boeren kregen onmiddellijk het hoogste gezag in het klein Dutsch dorp. Ze werden er, zo de landheer er niet woonde, in zijn plaats burgemeester en het gebeurde meer dat een gemeenteraad van Limburgers die geen Frans verstonden voorgezeten werd door een burgemeester, die geen woord Vlaams kon uitbrengen. Ongelukkiglijk was het niet die burgemeester, doch wel de overgrote meerderheid van het dorpsbestuur, die zich vernederd, achterlijk, onwetend, gevoelde. Uit die gemeenschap sproot echter onmiddellijk, tot voordeel van de aloude ingewortelde bevolking, een nieuwe toestand, spoediger verwezenlijkt, omdat het jonge volk snel op de weg van de vooruitgang volgde. Het voorbeeld van de wakkere vreemdeling, de Waalse huurboer, werd nagevolgd. De landbouw verbeterde. De opbrengst nam toe en verhoogde zowel vrijheidsgeest als welstand en vooruitzicht. Na twee of drie cedels was de Waalse boer oud geworden en rijk. Hij zag van het boeren af. Zijn nazaten keerden terug naar het Walenland, tot de handel, de nijverheid, hogere wetenschappelijke betrekkingen, ja, tot de financiën. Zelfs bleven er bij de Walen in de jongste twintig jaar grote boerderijen zonder Waalse huurders. De ogen van de Vlamingen waren open. Kleine boertjes, uit vroeger jaren, ja, weleens tot welstand gekomen werklieden, zonen van Limburgse grote boeren konden nu Frans spreken met de kasteelheer, werden huurders van de vroeger door Walen betrokken winningen, trokken beslist de taalgrens over, namen in Waals Haspengouw en tot in Condroz

boerderijen aan. Thans zijn de afstammelingen van de Waalse boeren van vroeger renteniers, genieters geworden. Vlamingen bewerken hun welstand in het Walenland.

Deze inname van Luikerland wordt echter ver overtroffen door een andere, die van het Luiks nijverheidsbekken door het Vlaamse werkvolk van Limburg en de aangrenzende gouwen; de Antwerpse Kempen, het Hageland, tussen Tienen en Diest, het zuidoostelijk deel van Brabant en zelfs door de inwijking van duizenden Hollands-Limburgers. Niemand kan met zekerheid zeggen hoeveel tientallen duizenden de Vlaamse werklieden moeten geschat worden die de stad Luik en omstreken zijn komen bewonen in de jongste vijftig jaar. Ze hebben zich hoofdzakelijk gevestigd op de linkeroever van de Maas. Te Montegnée, te Ans, te Alleur, te Glain, te Saint-Nicolas, te Tilleur, te Herstal krioelt het van thans nog Vlaams sprekende bewoners. De vloed heeft zelfs de Maas overstroomd. Ougrée en Seraing, op de rechteroever, tellen duizenden Vlamingen. Sommige linkeroevergemeenten, Glain, Montegnée, Herstal, Alleur, hebben een zware minderheid Vlamingen. Te Tilleur en te Saint-Nicolas zijn de Vlamingen meerderheid. De stad Luik zelf heeft de stroom niet kunnen tegenhouden. Ook hier hebben ze hoofdzakelijk de linker Maasoever bezet. De grote rue des Guillemins, die naar de grote spoorhal leidt, is op zijn minst voor de helft Vlaams. De ganse wijk Sainte-Marguerite en hoger op Sint-Walburg, de kant van Tongeren, zit vol Vlamingen.

Vergeten we ook niet dat het buitengewoon gemakkelijk verkeer over staats- en buurtspoor, de bijzonder goedkope vervoerprijs voor reizende arbeiders met weekabonnementen er zegenend hebben toe bijgedragen om duizenden niet te Luik of in de buurt ervan wonende Vlamingen dagelijks of wekelijks naar onze koolputten en onze grote instellingen voor allerhande metaalbewerking te voeren.

De heer Meert schat de bevolking van de enkele Vlaamse dorpen in het noordwesten en in het noordoosten van onze provincie, op tienduizend en de hele Vlaamse bevolking in het Luikse op 40.000. Wij geloven, dat er samen op zijn minst 60.000 moeten zijn en wel 70.000, wanneer men er ook de arbeiders bijvoegt, die dagelijks hier per spoor aankomen.

De onder de Walen voorgoed gevestigde Vlamingen kennen al spoedig Waals en wat Frans. Ook is het niet altijd mogelijk zo maar bij een eerste voeling, vooral bij de talrijke handeldrijvende Vlamingen, hun oorsprong te herkennen. Het in al onze straten op honderden handelshuizen genagelde bordje: “Vlaams” of “Men spreekt Vlaams” is daartoe niet voldoende. Honderden andere Vlamingen hebben dit kenteken niet, of wel staat het ook al op een toogruit waar vroeger Vlamingen woonden en niemand Vlaams spreekt.

De nummers 3 en 4 van de Dietsche Stemmen, het tijdschrift voor Nederlandse stambelangen, bevat een artikel van Everard van Vlemincxhove, “Het ultraflamingantisme en zijn recht”. Het volgende van het artikel moge hier volgen.

Het mercantiele idealisme heeft het ver gebracht. Het heeft de Vlaamse Leeuw in slaap gesust. Onze tijd heeft hem weer gewekt.

Hoe moet de Vlaming van vreugde trillen, nu een nieuw element in de geschiedenis als een wig zich tussen Hollands en Frans belang heeft weten door te dringen.

Voor het noorden wordt de kwestie netelig, ja. Maar dat de Vlaming, dit is de ultraflamingant alleen wellicht, het eens is met wat een zeer behoudend man heeft gezegd: “Nur so entsieht in dem unsystematischen Staate ein neuer Zustand, dass das Element (c.q.

het franskiljonse!), welches früher demselben seinen Charakter verlieh, vernichtet oder doch zurück gedrängt, dass es gebrochen wird“, - dat behoeft toch geen verwondering, en nog veel minder verachting op te wekken.

Mogen wij zijn vreugd miskennen, hoezeer ook ons hart ineenkrimpt bij de gedachte, dat een nieuw gevaar het Munsterse Nederland bedreigt?

Onze koningin draagt de titel van “Koningin der Nederlanden”, niet “Koningin van Nederland”. Dit is een illusionaire titel, die herinneringen opwekt.

Wij weten het: Vlaanderens belang, dat een herwording van oude grootheid betekent, stel ons tussen onze zedelijke plicht en het belang van onze eigen natie. Welke kant zullen wij kiezen?

Vlaanderens belang is het, dat de oude wedijver tussen Amsterdam en Antwerpen weer zou opleven.

Onze plicht is, dat wij de dood van het oude Nederlandse bloed voorkomen. Dat is een zedelijke plicht.

De antithese, door onze voorvaderen geponeerd, stelt ons voor de zware taak, de verhoudingen op te sporen tussen het belang van het noorden en de plicht tegenover het zuiden.

Oranje contra het provincialisme, - het vraagstuk in onze gouden eeuw gesteld: de verzoening tussen deze beide, of de blijvende scheiding. Onze tijd stelt ons voor de oplossing. Onze waardigheid wordt getart door het eigenbelang.

Indien een Noord-Nederlander uit een gevoel van onmacht tegenover deze taak zwijgt, en meent daarom te moeten zwijgen,

dan heeft geen Vlaming het recht, deze stilzwijgendheid te desappreciëren. Het is onwaardig, de onmachtige te tarten niet alleen, - maar bovendien: deze stilzwijgendheid heeft een positieve bodem.

Een tekort aan extensief expansievermogen verbiedt, in het thans geldend internationaal rechtsverband, de Nederlander het intensief vermogen van de Groot-Nederlandse kracht op het spel te zetten.[1]

Voor Vlaanderen zou dit fataal zijn.

Indien een Noord Nederlander echter, ten bate van het eigenbelang, meent, de Vlaamse gedachte te moeten prijsgeven, en hij dus niet uit onmacht, maar uit kracht van een sterke overtuiging zich tegen het Vlaamse belang verzet, hij moet dit dan zo eerlijk mogelijk doen. Hij moet zeggen dat het zijn plicht is, de concentratie van het Nederlands belang in het noorden te bepalen, en daar het geestelijk arsenaal van de Groot Nederlandse gedachte tegen de gevaren der toekomst te beschermen.

Hij moet zo fier zijn, de fouten in de uitingswijze van de ultraflamingant, uit een hartstochtelijke liefde voortgesproten, begrijpend te verwijderen uit zijn gedachten.

---

[1] "Nederlandsche Gedachten". 1. Het Nederlands Standpunt, uitgever Hollandia-drukkerij te Baarn 1915, P. 87: "Ons als Nederlanders, is het onmogelijk partij te kiezen, en het Nederlands ideaal te binden aan een bepaalde uitkomst van de oorlog. Want de Nederlandse gedachte is te verwerkelijken in elke door de oorlogsuitkomst te scheppen staatkundige toestand; in die zin, dat geen enkele eventualiteit de verwerkelijking van het Nederlandse programma verzekert en geen enkele ze uitsluit."

Doet een Noord-Nederlander echter noch het een, noch het ander, dan neemt hij van het ene iets en van het andere in deze tijd, die de vorming van begrip verlangt; - blijft hij dus dobberen tussen het eigenbelang en het zedelijk besef, dan werkt hij mee aan de bestendiging van een beginsel, dat ten dode is opgeschreven.

Als een zwemmer, die aan het lijntje hangt, slaat hij armen en benen uit in de verbeelding, dat hij kan zwemmen. Het water is zijn element, omdat hij een vaste verbinding heeft met de wal. Maar als hij op een moment de keuze moet doen: alleen verder of terug, dan trekt hij gauw zijn lijntje in om veilig te zijn.

Vlaanderen dringt tot de opstand!

Het ultra-flamingantisme eist erkenning!

Wij hebben gezegd, dat wij ons met de Vlaamse tactiek niet hebben bezig te houden. Maar wij menen, dat het plicht is in de Vlaamse gedachte sterk te zijn of die te ontkennen. Onze tijd stelt ons voor de keuze: de geschiedenis staat op een keerpunt. De verwerkelijking van het Groot-Nederlands ideaal ligt in haar schoot. Er komt een tijd, waarin andere idealen geboren worden, de idealen van nu verwezenlijkt – of verschrompeld – zijn.

“La patrie représente l’indépendance, la dignité …”

Onder de vruchten van het revolutionair systeem der 19e eeuw, waarmee Frankrijk de Europese staten heeft begiftigd, behoort de onderdrukking van Vlaanderen. In het internationaal verband is de Vlaamse onderdrukking wellicht de eerste positieve daad van de revolutie.

De 2e thermidor van het jaar 2 is de datum van de officiële afschaffing van het Nederlands als regeringstaal in Vlaanderen.

De “Vlaamsche Post” en de “Vlaamsche Stem” hebben hun best gedaan, de enkele Noord-Nederlandse belangstellenden aan het verstand te brengen, dat een 85-jarige ellende het karakter is van de Vlaamse volksbeweging der 19e en 20e eeuw.

Men vraagt zich verwonderd af, hoe een Noord-Nederlander, die bang is voor revolutie, ooit belangstelling voor het Vlaamse volk heeft durven tonen. Want als de Vlaamse leeuw alleen maar kon slapen – van sterven was geen sprake! – dan volgde daaruit immers, dat hij ook weer kon wakker worden. En hoe anders kon men zich dat wakker worden voorstellen van een volk, dat 85 jaar lang gehoond is en gesard, dan op de wijze van een razende?

Indien men zijn broeder in slaap erkent, dan moet men hem ook erkennen in de toestand van ontwaking.

Vlaanderen ontwaakt nu! Als wij het nu niets toedienen, dan wordt het gemelijk.

In dat opzicht is een volk zeker te vergelijken met een organisme. Als ge wakker wordt na langdurige slaap, en men laat u nuchter, dan wordt ge ook gemelijk. Als dat niet het geval is, dan hebt ge geen gezonde maag.

Dat Vlaanderen in de ochtend van zijn nieuwe dag niet nuchter wil blijven, dat is niet een gevolg van zijn opstandige geest, maar van de omstandigheid, dat het een gezonde lichaamsgesteldheid heeft.

“Quand la tirannie ravage un état au point que les propriétés ne sont plus respectés, que l’honneur est outrage … je conçois q’un moyen violent puisse le rétablir” heeft Joseph Droz gezegd in zijn werk, waarin hij de revolutiegeest van onze eeuw kastijdde. Zou hij de Vlaamse opstand misbillijkt hebben?

De Vlaming verlangt terug naar de tijd, “datter niet eenen dagh en is gheweest, of daar en zijn twee hondert voerwaghenen met volck gheladen ghesien: behalven de Hoochduytsche, Oostersche, Lorreynsche, Fransche lastwaghenen, de welcke alle weken wel duysent waren, met packen gheladen, behalven de boerenwaghens, alderley proviande inde stadt brenghende, de welcke alle weken, over de thien duysent waren, behalven wel vijf hondert Cotsien, tot recreatie, oock tot overdadicheydt ende pracht gheeyghent. Het welck voorwaer t’samen een seer groot ghetal uytbrenght.” (Guicciardijn, beschrijving van Antwerpen).

Deze tijd, de 16e eeuw, was vol van beloften voor het Vlaamse volk. Doch het is gaan kwijnen, niettegenstaande “de locht ghesondt ende bequaem tot verdouwinghe ende verteeringhe der spijsen, ende boven al tot vruchtbaerheydt der generatien” was, tengevolge van “overdadigheydt in spijse ende dranck” en van … concurrentie van zijn noorderbroeders, die “luttel wercks maeckten van heure even naestens schade: verghetende haest de weldaden, ende dragende luttel liefden tot eenen anderen.”

Niet omdat Vlaanderen de overheid niet erkent drijft de Vlaming zijn broeders tot de opstand, maar omdat het geen overheid heeft.

Een vreemde extensieve overmacht heeft getracht de Vlaamse intensiteit op te lossen.

Hij streeft in het Belgische staatsverband niet naar de overheersing van één element, waardoor het, wat het tot nog toe geweest is, tot een exclusief unitarisme verwordt; maar naar het naast- en in elkaar bestaan van de – de Belgische nationaliteit typerende – volksbestanddelen, waarvan elk afstand doet van zijn mechanische afgezonderdheid; naar een organische orde, waarin plaats is voor

persoonlijke richtingen en beginselen; m.a.w. naar een organisch systematische Belgische staat.

De Vlamingen verlangen een overheid, een eigen overheid.

Zij hebben daar altijd naar verlangd; en nu de onder vreemde overheersing vervreemde regering zich heeft teruggetrokken achter de IJzer, nu wordt hen een gelegenheid geboden, die hen nimmer aangeboden is.

Vlaanderen dringt tot de opstand, niet ter verheerlijking van de revolutionaire gedachte, maar ter verwezenlijking van het ideaal, dat hen altijd heeft bezield: dat Vlaanderen Vlaams zou worden!

Niet omdat de Vlamingen gedekt zijn door het Duitse legerbestuur verlangen zij nu de vrijwording, maar omdat zij miskend zijn door het oude bestuur. Het ancien régime heeft het opgegeven, met nieuwe beloften, nieuwe vooruitzichten komt een nieuw bestuur, waarmee zij verwantschap hebben.

Het voorbeeld dat Frankrijk gegeven heeft willen zij niet navolgen. “Frankreich hat vorzugsweise ein unheilvolles Beispiel gegeben, die Revolution zur Freudenfest zu erheben“.

De Vlaming trekt op naar de daad, niet als naar een festijn met vreugdekleren en blijheid, maar aan de roepstem van de plicht gehoor gevende, ontdoet hij zich van de feestelijke tooi ter voorbereiding van een moeilijke en gewichtige arbeid.

Zo immers alleen is de daad der verlossing gerechtvaardigd.

Niet Robespierre, Danton en Marat zijn zijn leermeesters, maar Jacob van Artevelde, Willem van Oranje, Cromwell, Washington, Potter en … het Zuid-Afrikaanse driemanschap.

Donderdag 17 februari 1916 – avondeditie

Verkeer met België.

Het Duitse gezantschap te ’s Gravenhage deelt mede, dat de komst van personen uit het buitenland binnen het operatie- en etappegebied in België (Oost- en West-Vlaanderen) en evenzeer het vertrek van personen van daar, door de bevoegde militaire autoriteiten geregeld niet toegestaan wordt. Desbetreffende tot de Duitse autoriteiten in België of Nederland gerichte verzoeken kunnen derhalve niet in aanmerking komen.

Van het westelijke gevechtsterrein.

Berlijn, 17 februari. Officieel: De Engelsen hebben gisterenavond de door ons veroverde stelling ten zuidoosten van Ieper driemaal tevergeefs aangevallen. Hun verlies aan gevangenen bedraagt alles bij mekaar ongeveer honderd man.

Uit het land van Luik:

Dank zij de Amerikaanse commissie en de steun van onze regering hebben de bewoners voldoende brood en peulvruchten; maar er is een nijpend gebrek aan aardappelen. Die zijn er als het ware niet meer te krijgen. Er zijn mensen, die in geen 14 dagen een aardappel gezien hebben. Zij hunkeren dus naar het ogenblik, dat er gelegenheid zal zijn aardappelen met toestemming te mogen uitvoeren.

Men meldt ons van de Belgische grens:

De treinen, geladen met goederen, bestemd voor België gingen in de aanvang van de oorlog slechts tot Eijsden. Later is dat veranderd en

juist op de grens was een ijzeren poort aangebracht, waar de Nederlandse locomotief met Nederlands personeel doorheen en mee tot Visé reed. Thans is dit gedaan. Door middel van een wissel en zijspoor keert thans de Nederlandse locomotief terug en op dezelfde wijze haalt de Belgische of Duitse locomotief de trein over de grens. Een en ander houdt, zo wordt er gezegd, verband met de nieuwe bruggen, door de Duitsers daar in de buurt aangelegd en bij eventuele aanvallen daarop, het in gevaar brengen van het leven van Nederlanders.

Onderscheidingen in het Belgische leger.

Wij ontlenen het volgende aan het Belgische Staatsblad:

Benoemd tot ridders van de Leopoldsorde: de kapitein-commandant der genie K. Delannoy; de tweede-kapitein der genie J. Mullet; de hulponderluitenant der infanterie J. Faut; de aspirant van de geneeskundige dienst R. Vion; de hulpofficieren der infanterie O. Remy en O. Lemaitre; de soldaat der infanterie L. Van Hover.

Ridders in de orde van Leopold II: de sergeant-majoor der infanterie R. Desutter; de eerste sergeant der infanterie L. Figue; de korporaal ziekendrager A. L'Hermite; de wachtmeester der artillerie J. Poppe; de soldaat der infanterie D. de Prycker; pater minderbroeder C. Verbeecke, ziekendrager, de soldaat automobielvervoerder Schinckus.

Orde van de kroon. Benoemd tot ridder: de onderluitenant der artillerie A. Hupelier; de onderluitenant der infanterie G. Delvaux; toegevoegd aalmoezenier der 2^{e} klasse, priester J. Ketels; de aspirant van de geneeskundige dienst R. Meunier; de hulpofficier der infanterie A. de Rycke; de reserve-onderluitenant der genie A.

Rotsaert; de toegevoegde aalmoezenier der 2e klasse Mortier (pater Jezuïet).

Militair ereteken 2e klasse: de korporaal der genie Vandewalle; de soldaten der genie L. Bawedin en M. Vanderbiest; de korporaal der infanterie O. Schellekens; de soldaat ziekendrager A. Gillon; de soldaat ziekendrager G. van Hulle.

Burgerlijk kruis 1e klas 1914-1915: de kapitein-commandant der genie B.G.F.J. Ghislain; de ingenieur der artillerie S. Delattre; de ingenieur der artillerie 1e klasse J. Wauters; de ingenieur der artillerie 3e klasse, gelijkgesteld met de tweede kapiteins A. Fayt.